

Література:

1. Обухова Л. Ф., Шагрева Л. А. Семья и ребенок : Психологический аспект детского развития. М. : Жизнь и мысль, 1999. 168 с.
2. Седих К. В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник. Полтава, 2017. – 192 с.
3. Седих К. В., Лавріненко В. А. Формування метакогнітивної компетентності у практичних психологів системи освіти. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. Вип. 52. X. : ХНПУ, 2016. С.124–133.

УДК 159.923.2:331.54-047.37

ПСИХОЛОГО-БІОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПОКЛИКАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Перетяцько Л. Г., Тесленко М. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

lara.bilin19@gmail.com, marinateslenkopnpu@gmail.com

Центральним моментом професійного самовизначення є вибір професії. Період, що відокремлює необмежені але абстрактні можливості професійної самореалізації людини від реальної, але обмеженої перспективи вибраної професійної діяльності. Тому при виборі професії важливою є узгодженість найближчої перспективи з віддаленими життєвими цілями, які можуть бути реалізовані завдяки праці у вибраній сфері професійної діяльності [1].

У культурах різних народів зустрічається термін «покликання». Його зазвичай використовують, намагаючись характеризувати знаходження особистістю свого місця у житті саме у професійній діяльності. При цьому, варто зауважити, що рідко зустрічаються люди, які вважають власну професію «справою життя». Наше дослідження має на меті аналіз психолого-біографічного аспекту проблеми професійного покликання особистості, вивчення феномену професійного покликання за допомогою розбору суб'єктивної картини життєвого шляху особистості.

Метою статті став пошук психологічних складових проблеми професійного покликання.

Професійне покликання розглядається нами в рамках загальної філософської проблеми життєвого покликання, що передбачає вірогідність інших сенсів життя. Професійне покликання є лише одним із таких сенсів, пошук якого може продовжуватись все життя і не завершитися, що може спровокувати такі наслідки, наприклад, як екзистенціальний невроз безробіття та інше.

Переживання «покликання» в професійній діяльності, формується в процесі знаходження особистістю серед значної кількості професій – «власної», єдиної та неповторної. Таке почуття може виникнути, коли обрана професія виступає позитивно забарвленим вагомим об'єктом. Роблячи свій професійний вибір, людина практично демонструє своє значуще ставлення до вибраної професії, проте у подальшому житті це ставлення до професії може бути не нестабільним. Воно може змінюватися протягом усього життєвого шляху від плюса до мінуса і навпаки, що детермінується цілою низкою психолого-біографічних факторів.

Для дослідження професійного покликання як переживання близькості з професією плідним та цікавим стало застосування біографічних методик, які раніше були використані для вивчення суб'єктивної вагомості інших людей [1]. При трансформації чотирьох типів значущих відношень між людьми [2] на взаємодію людини з вибраною професією ми отримали чотири можливих ставлення до професії: максимальна психологічна близькість з професією; прагнення до більш глибокого занурення у професію; розчарування вибраною професією; негативна відчуженість до певної професійної діяльності.

Розглядаючи професійне покликання як певний тип значущих відношень, необхідно виділити три його аспекти: емоційний, когнітивний та поведінковий.

Виконуючи функції оцінювання, емоції є реакцією механізмів регуляції на впливи, що вагомі для біологічної та психологічної рівноваги суб'єкта. Розглядаючи проблему емоційно-ціннісної спрямованості, Додонов Б. І. прийшов до висновку, що люди прагнуть вибрати для себе діяльність, яка може забезпечити максимум переживання почуття щастя [3]. Наявність в інтересі до професійної діяльності константного емоційного складу визначається особливостями самої діяльності, тобто це ті емоції, без яких діяльність фактично не спроможна перебігати ефективно.

Когнітивний аспект пов'язують з вивченням специфіки професійної діяльності, її засобів та цілей, історії виникнення та розвитку.

Для розкриття поведінкового аспекту професійного покликання необхідно з'ясувати питання про співвідношення можливостей та здібностей особистості до певної професійної діяльності, про співвідношення переживання професійного покликання та професійних здібностей особистості.

Професійне покликання особистості, хоча і в певній мірі детерміноване психолого-біологічними умовами вибору професії, у кінцевому результаті визначається самою особистістю. Особистість не лише в змозі реально усвідомити свою професійну перспективу, вона також може визначити шляхи і засоби її реалізації, через формування

певних життєвих програм. Усвідомлення свого буття і перегляд життєвих подій з фіксування можливих майбутніх змін протягом життя сприяє тому, що образ майбутнього створює у суб'єкта стан готовності діяти певним чином, адекватним цьому усвідомленню.

Проведений експеримент [2] виявив, що показники суб'єктивної картини життєвого шляху є одним із критеріїв оцінювання задоволеності професійним вибором. Разом з тим, ці показники є індикаторами вірогідності виникнення і закріплення почуття професійного покликання у особистості. Особистості, які відчують професійне покликання мають високу насиченість картини життя життєвими подіями. Вони здатні більш «стратегічно» і «раціонально» розглядати власне майбутнє. Вони схильні відноситися до свого життя як до довгого та надійного шляху. Життєві цілі довгочасні, вони краще орієнтуються у життєвих ситуаціях, більш усвідомлено відносяться до свого майбутнього.

Теоретичний аналіз емпіричних результатів дозволив виділити 4 можливих типи значущих відношень до професії: захоплення професією, професійне покликання, професійне розчарування і відчуження до професії.

Професійне покликання пропонується нами розглядати як тип значущого відношення до професії. Це означає близьке і кон'юнктивне відношення, що виражає максимальну залученість особистості до професійної діяльності та стабільність цього залучення у часовому аспекті.

Отримані результати досліджень дозволяють проводити профілактику та корекцію необґрунтованих професійних розчарувань, більш ефективно проводити профорієнтаційну роботу з сучасною молоддю. Шляхом збагачення життєвої перспективи проводити корекційну роботу зі студентами педагогічних ЗВО.

Література:

1. Кроник А. А., Ахмеров Р. А. Каузометрия : методы самопознания, психодиагностики и психотерапии жизненного пути. Москва: Смысл, 2003. 284 с.
2. Перетятко Л. Г. Професійне покликання особистості як психологічна проблема. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ. 2007. Випуск 17 (20). С. 274–280.
3. Перетятко Л. Г., Тесленко М. М. Особливості емоційної спрямованості представників соціо- та технономічних професій. *Психологія особистості*. №2 (18). 2020. С. 140–151.